

פרשת ויקרא

צורה תעשה לך - ויָרָא

ושַׁמְתִּי אֶת זֶרְעֶךָ בְּעֵפֶר הָאָרֶץ, כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוֹל... – מה עדיף?

פרשתנו מגיעה לשיאה בסיפור העקידה בו אברהם עומד בניסיון הקשה. לאחר שאברהם עומד בניסיון, מבטיח לו הקב"ה כי ירבה את זרעו תוך שימוש בשני משלים הרחוקים זה מזה וכמו הפכיים זה לזה, "כי בְּרַךְ אֲבִרְכְּךָ וְהִרְבֵּה אֲרִבֶּה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם". גם בפרשה הקודמת, מבטיח לו הקב"ה פעמיים שירבה את זרעו. בפעם הראשונה, "ושַׁמְתִּי אֶת זֶרְעֶךָ בְּעֵפֶר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יִכָּל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת עֵפֶר הָאָרֶץ גַּם זֶרְעֶךָ יִמְנֶה". בהנחה שמדובר בגרגרי העפר הדקים, שאינם ניתנים לחלוקה באופן ידני, הבטחה זו נשמעת מרשימה מבחינה כמותית, אך האסוציאציה המתעוררת מהמשלת הצאצאים לעפר הנמוך וחסר הערך, שכולם דורכים עליו, ואף עושים עליו את צורכיהם, אינה מלהיבה במיוחד מההיבט האיכותי. לא חולף זמן רב והקב"ה שב ומרגיע את אברהם באשר לבעיית הפרייון, "וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֲבֵט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסֹפֵר הַכּוֹכָבִים אִם תִּוָּכַל לִסְפֹּר אֹתָם, וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ".

אם נשווה את צמדי המשלים בהם נעשה שימוש, הרי שלכאורה אין ביניהם שוני משמעותי. גם בפרשתנו הם נמשלים ל**כוכבי השמים**, ומאידך, "באותה נשימה", הם נמשלים גם ל**חול** "אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם". אם נסכם את כל ההבטחות שבשתי הפרשות, נגלה שיש לנו בעצם שלשה משלים, השונים כנראה זה מזה. המכנה המשותף בין שני הצמדים, מחמיא לעם ישראל הנמשל ל**כוכבים** הגבוהים והנוצצים. אך אם נתייחס למשלים "הירודים" יותר, הרי בפרשתנו מדובר ב**חול**, של ים דווקא, לעומת **עפר הארץ**, בפרשה הקודמת. ומכיוון שאין בתורה מילה, ואפילו אות, שהיא מיותרת, ומכיוון שכל שוני לשוני, כמו מעיד על שינוי רעיוני, ננסה להגיע לפשרם של שלושת המשלים השונים. המשלים משלימים כנראה זה את זה, ולכן שלושתם נדרשים, כי כל אחד מהם תורם להצגת מעלה ייחודית מזווית ראייה שונה. כדוגמא פשוטה לכך, ניתן להתייחס למיקומם של הרכיבים המשמשים כמשל. **העפר** - **בארץ**, **החול** – על שְׁפַת הַיָּם ובקרקעיתו, ו**הכוכבים** בחלל השמים הגבוהים. רק הצירוף של שלשתם, מייצג שלמות אחת גדולה של היקום כולו.

על דרך הנגלה, קיימים פירושים המבהירים שהשימוש ב**עפר** או ב**חול** הנמוכים וחסרי הערך, לעומת הכוכבים הגבוהים והמאירים, כמו באה להבליט תכונה מיוחדת בה מתאפיין עם ישראל, "זרע אברהם" אבינו. עם ישראל הוא עם "קיצוני" המאופיין בקוטביות יתירה ויש לו נטייה אל הקצוות. עם ישראל מצטיין בכל תחום שבו הוא בוחר לעסוק. כאשר עם ישראל בוחר ללכת בדרך ה', תורה ומצוות, הוא מתעלה ומגיע עד למדרגת **הכוכבים** ואף למעלה הימנה. לעומת זאת, כאשר עם ישראל מתדרדר ומתרחק מהקדושה ומהאלוקות, הוא מסוגל לרדת לרמות מאוד נמוכות, כמו "הצטיינות" בפשיעה חלילה, וכיו"ב, דרגות הנמשלות ל**עפר** שכולם דורכים עליו, דהיינו כולם "גבוהים" ממנו.

מכיוון שאנו מעוניינים בתשובות על דרך פנימיות וחסידות, נפתח צוהר לתיבות **עפר**, **כוכבים** ו**חול**. נפתח ב**עפר**. אם נחפש אחר המופע הראשון של מילה זו בתורה, נגלה אותו בסיפור הבריאה של אדם הראשון, "וַיִּצֹר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֹפֶר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים". **העפר** הוא בעצם השכבה החיצונית והעליונה של האדמה. בשל קרבתו "המשפחתית" של האותיות **פ'**, **ב'**, ו'**ו'** (השייכות למשפחת האותיות השפתיות – בומ"פ), הרש"ר הירש מקשר שם עצם זה למילה **עבר** במשמעות של צד. **העפר** הוא **העבר** החיצוני של האדמה. באותה מידה דומה **העפר לעור** הגוף, בהיותו המעטה החיצוני של האדמה. המילה **עפר** מזכירה גם את השורש **חפר**. אם נחפור בעפר נוכל לשתול בו צמחים מחד גיסא, וגם לגלות בו אוצרות שונים, מזהב, ועד מחצבים ונוזלים אחרים, מאידך. ואכן, הגוף שנבנה מ**עפר**, מהוה מעין מעטה ולבוש לנשמה, שכמו נשתלת בתוכו.

את חטא עץ הדעת ניתן כמו לתלות במרכיב הנמוך שבאדם, **העפר**. אותיות המילה **עפר**, כמו מרמזות על סדר השתלשלות הדברים, כפי שאירעו. מעניין שכל האותיות המרכיבות מילה זו, מייצגות איברים שונים בגופו של האדם, שהיו מעורבים בסיפור, **עין**, **פה**, **ריש** (ראש בארמית). ואכן הורתו של החטא **בעין** הגשמית, התרה ומחפשת, "**ותרא** האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא **לעינים**". יש מעין בעיה של נתק בין העין ובין הראש. **העיניים** מקושרות כנראה יותר אל ה**פה**, מאשר אל ה**מוח**, ומכאן התגובה הכמו-רפלקסיבית, "ותקח מפריה **ותאכל**", מימוש באמצעות ה**פה**. רק לאחר שחטאו, הם תופסים את הראש בידיים, הוא מתעורר למחשבה ומגלה את המצב החדש, "ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם".

אם ניקח את שתי האותיות הראשונות של המילה **עפר**, נקבל **עפ**, כלומר שהעפר הדק יכול לעוף כאבק פורח. **העפר** אינו מקובע במקומו והוא יכול להינשא על גבי רוח או להיסחף ע"י מים. תכונה אחרת שלו רמוזה בסיומת **פר**. כל השורשים הפותחים באותיות **פר** עניינם חלוקה והפרדה (כמו **לפרוש**, **לפרק**, **לפרוט**, **לפרום** **לפרר** ועוד). גם השורש **פרע** (= **עפר**) בסידור שונה של האותיות), עניינו פיזור (כמו שיער **פרוע** שאינו אסוף). **העפר** הוא בעצם אדמה מפררת ותחוה ולכן הוא משמש כמשל טוב לריבוי (הגרגרים), אך גם לפרוד, אך בכך טמון גם יתרונו של **העפר**. לגרגרי העפר יש נטייה לספוח מים ולהתנפח, ולכן כאשר משקים את **העפר** במים, הגרגרים סופחים את המים, מתנפחים ונצמדים זה לזה עד כדי התלכדות לגוש אחד. ומה הם המים שבדומה, אמורים להשקות וללכד את עם ישראל? זו התורה, שנשמתם צמאה אליה, כפי שאנו מוצאים בנבואתו של ישעיה, "הוי פֹל צִמָּא לְכוּ לַמֵּיִם", וכפירוש חז"ל "אין מים אלא תורה".

ומה עם החול "אשר על שפת הים"? חול זה מורכב מגרגרים זכים יותר של צורן, שלהבדיל מהעפר, אינם נדבקים זה לזה, וכמו שומרים על ייחודם. שמו של החול אף הוא מרמז על מהותו. אם נשקה את החול במים, יחלחלו המים מבעד לחול ולא יגרמו להתלכדות הגרגרים. שמו כמו רומז על חללים ניכרים שקיימים בין גרגר לגרגר, חללים המאפשרים למשל לסנן מים, ע"י העברתם מבעד לחול. מה עדיף אם כן, העפר או שמא החול? העפר מצטייר כ"חמים ותמים" יותר מן החול, הוא צמא למים, ובקבלו אותם הוא מתחבר בלא מאמץ לגרגרים הסובבים אותו. לא כן החול ה"קר" והמנוכר, האדיש יותר, לכאורה. כדי לחבר את גרגרי החול ליחידה אחת, אנו זקוקים לחום גבוה בהרבה, יש להתיך את גרגרי החול עד כדי מיזוגם ליחידה אחת, לנוזל זך ושקוף הקרוי זכוכית.

אם ננתר כעת לגובה, לכיוון הפוכים, נגלה שמדובר במספר עצום של גופים ענקיים, רובם גדולים לאין ערוך מהשמש, ובעלי קרינה חזקה מאוד. מהקרקע נראים הכוכבים מועטים מאוד, יחסית למספרם האמיתי, קטנים מאוד ובעלי הארה קלושה. למרות שבדורו של אברהם אבינו, איש לא היה מעלה על דעתו שמספר הכוכבים חורג ממאות או אלפים, הקב"ה משתמש בהם כמשל למספר הגדול מזה של הגרגרים שבעפר הארץ. המרחק שבין כוכב לשכנו גדול מאוד ונמדד גם בשנות אור (ואף במיליוני שנות אור), אך בכוכבים להבדיל, לכל כוכב ייחוד משלו.

האסטרולוגיה מייחסת לכוכבים ולמזלות השפעה על כל הקורה על פני האדמה, אך ביהדות הפוכים בהירים יותר, וכפי שכתוב בתהילים, "מונה מספר הכוכבים לכלם שמות יקרא". ראשית, יש לכוכבים מניין ומספר, אך בנוסף לכך, לכל אחד מהם שם משלו. מכיוון ששם מייצג מהות, הכתוב מגלה לנו בעצם, שלכל כוכב תפקיד מיוחד והשפעה מיוחדת בעולם, מלבד הארתו (ואולי בגין הקרינה המיוחדת לו). מדוע הכוכבים כל כך מרוחקים מאיתנו? אילו היו הכוכבים קרובים יותר, היו עלולים חלילה לדוגמא, לשרוף את כדור הארץ, לשנות את מהלכו ולמנוע את קיומם של חיים על גביו. דוקא ריחוקם מאיתנו, הוא המאפשר לנו לקבל את אורם והשפעתם במידה המיטבית כפי שקבע הקב"ה.

ומה פשר השם פוכ? אם נחלק מילה זו לשתיים נקבל צמד הברות, פו-כב. ניתן לשער שאולי מקורה של המילה פו היא המילה פה, אך לצורך חיבורה עם הברה נוספת, וכדי להימנע מהצבת אות ה' שאינה נהגית, באמצע המילה, התחלפה האות ה' באות ו' השומרת בעבורה על תנועת החולם, ועל הגיית המילה. יוצא שכאשר אנו הוגים את המילה פוכב התוצאה שקולה להגיית ברצף של שתי ההברות, פה-כב. ומה יוצא לנו מכל זה? המילה פה מייצגת על דרך פנימיות, הארה בכלל, והארה רוחנית בפרט. אחד הרמזים לכך הוא המופע הראשון של המילה אור בתורה, הממוקמת כמילה העשרים וחמש (=פה).

ניתן לגלות זיקה זו במקומות רבים נוספים, כמו בסיפור העקדה שבפרשתנו, כשאברהם, שלפי המדרש רואה אור על הר המוריה, אומר לנעריו (שאינם רואים) "שבנו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד פה...". כעת הדברים מתבהרים ומתחילים להאיר. חלקה הראשון של המילה פוכב, פה, מרמז על יכולת ההארה שלו, ואילו חלקה השני, כב, מתייחס לצד השני שלו, לכך שלקראת עלות השחר הוא כמו כבה. כמו שאורה של השמש שלנו, "הקטנה" והקרובה (יחסית לכוכבים), מסתיר על הארתם העצומה של הכוכבים בשעות היום, עד כדי "כיבוים", כך ה"פה" החומרי (החמור) הקרוב לליבם של הנערים, גורם אצלם להסתרה של הפה, של ההארה הרוחנית. פון זה זוכה לחיזוק בדברים בהם חותם הקב"ה את הבטחתו לאברהם במשל הפוכים בפרשה הקודמת, "פה יהיה זרעך" (להבדיל מ"הנערים").

נשוב ונסכם את הצדדים השונים שבכל אחד מהמשלים. העפר אינו שקוף, ואפילו אטום לאור, אך הוא משמש כלי קיבול לזרע הנובט לו בחשיכה, במעין רחם של "אמא אדמה". ובאמצעות התורה - המים החיים - עם ישראל המשול לעפר, מתלכד וגם מצמיח פירות (העין זוכה לראות פרי).

ובאשר לחול, שם דרושה השקעה של התלהבות "חסידית", גדולה יותר, "הלוא כה דברי כאש נאם ה'", הסוחפת ומתיכה את הלבבות הקפואים לישות אחת, זכה וברה. הזכוכית היא משל לסילוק של כל הקליפות והמסכים המכסים על הנשמה ומסתירים אותה מן הגוף. כותנות העור (עור=עור), חוזרות להיות שקופות (כותנות אור), ואור הנשמה מאיר בעדן בתוך הגוף ומשתקף במעשיו. הפוטנציאל העצום הטמון בחול (צורן) כמו נשמר במיוחד לדורנו, שגילה את הסיליקון ופרץ באמצעותו מגבלות שהיו קודם לכן, בתחומי הטכנולוגיה בכלל, ובעולמות הרפואה והמחשוב בפרט.

הרמה השלישית והגבוהה יותר היא כמו זו שאנו מוצאים בפרשה הקודמת, "ויוצא אתו החוצה", יציאה מבעד למחיצות ולמגבלות הטבע, כפי שמביא רש"י "הוציא מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הפוכים", יציאה מהריקנות של העולם הגשמי, ועלייה והארה רוחנית של מעל לכוכבים. כל פרט, כל יהודי מתגלה כפוכ בפני עצמו, ולא זו בלבד אלא שהוא יכול לספר, להאיר באור יקרות ספירי, באור המיוחד לו (בתדר המיוחד לנשמתו).

דבר חסידות

"הילכו שנים יחדו בלתי אם נועדו?" - הרבי הרי"צ אמר פעם: כאשר שני יהודים נפגשים, הרי שנוסף על הטובה הצומחת לשניהם, צריכה פגישתם לגרום טובה גם ליהודי שלישי.

(איגרות הקודש - הרבי מליובאוויטש)

שבת שלום ומבורך

חנן חסן

אם ברצונך לקבל את הגיליון במסרון או במייל, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691